

Natuur Nabij IVN Eemland

januari 2025

ivn natuur
educatie

Roodbekermos, half december aangetroffen op het ecoduct over het spoor bij Den Dolder. Er staan meer korstmossen op de foto zoals heidestaartje (slanke geweitjes). Foto Marijke van Noort

Agenda

Vul vanaf p.19 de
nieuwjaarsquiz in
en win een prijs!

- **Zaterdag 4 januari**, **vogeltelling** op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00 uur. Zie pagina 13/14
- **Vrijdag 10 januari**, **tekenen in de natuur**, 10.00-13.00 uur (elke tweede vrijdag in de maand), in appelschuur kwekerij/boomgaard tegenover Paleis Soestdijk. Meld je aan via tekenen@ivn-eemland.nl, zie oo www.ivn-eemland.nl voor meer info.
- **Zaterdag 11 januari**, 19.30 uur, **uilenwandeling** in Lage Vuursche, geef je op via www.ivn-eemland.nl (binnenkort), start bij restaurant Buiten in de Kuil, Lage Vuursche.
- **Zondag 19 januari**, **winterwandeling** IVN 17 km, 10.00-15.00 uur, start bij molen De Windhond aan de Molenweg 30 in Soest. Zie pagina 7.
- **Zaterdag 25 januari 2025**, 15.00-18.00 uur, **nieuwjaarsreceptie IVN Eemland!!** met presentaties over de natuur rond Soest en Lage Vuursche, en ontmoeting, in de Stallen van de Parade, tegenover Paleis Soestdijk. Als je komt, geef je op via [deze link](#) op de website.
- **Zaterdag 1 februari**, **wandeling IVN over bomen in de winter**, startplaats Baarnse Bos tegenover het Baarnsch Lyceum aan de Torenlaan 83, Baarn, 10.30 uur.
- **Zaterdag 1 februari**, **vogeltelling** op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00 uur.
- **Zaterdag 22 maart**, **Vroege Vogelwandeling** IVN Eemland, 06.30 uur, start bij Kuil van Drakensteyn, Zevenlindenweg 9.
- **Zaterdag 19 april**, **eerste open dag kwekerij** tegenover Paleis Soestdijk, 11.00-16.00 uur.

Uitnodiging nieuwjaarsreceptie 2025!

Bestuur

- Het bestuur van IVN Eemland nodigt alle leden en donateurs van de afdeling *van harte* uit voor het bijwonen van de **nieuwjaarsreceptie op zaterdag 25 januari van 15.00 tot 18.00 uur**. De toegang is – net als de natuur en onze natuuractiviteiten – gratis en dat geldt ook voor de koffie, de thee, de drankjes en wat versnaperingen.
- Wij komen bijeen in de **Koninklijke stallen met voormalig koetshuis** van Paleis Soestdijk. Samen met het zogenaamde herenhuiscluster vormt dit de Parade die ligt tegenover het paleis. **Kom vooral op de fiets want er is weinig parkeergelegenheid**. Tip: neem de parkeerplaats voor de kwekerij/boomgaard, achter het parkeerterreintje langs de Amsterdamsestraatweg (dat terreintje is alleen voor tijdelijk parkeren!).
- Opgeven is verplicht via deze link:
<https://www.ivn.nl/afdeling/eemland/natuuractiviteiten/nieuwjaarsreceptie/>
- We krijgen naast gezelligheid en ontmoeting twee mooie natuurpresentaties te zien. Marijke van Noort uit Amersfoort, bioloog en actief als natuurgids voor het Utrechts Landschap en Staatsbosbeheer in Lage Vuursche, geeft een mooie presentatie over het ontstaan van het landschap en de natuur van Soest.
- Rigo Faase uit Lage Vuursche, actief als natuurgids voor Staatsbosbeheer in Lage Vuursche, geeft een presentatie over de historie en de natuur van Lage Vuursche en omgeving.

De Koninklijke Stallen tegenover Paleis Soestdijk. Dit neoclassicistische bouwwerk is ontworpen door architect L.H. Ebersson en werd voltooid in 1885 ter vervanging van een houten stalgebouw. Voorin het gebouw was plaats voor de rijtuigen van de koninklijke familie, de paarden stonden achterin. Ook waren er poets- en tuigkamers aanwezig, een dekenmagazijn, een smidse en een kantoor. In de locatie is ruimte voor 50 personen. Foto Paleis Soestdijk

Uilenwandeling in de duisternis

Len de Goede

- De uilenwerkgroep van het IVN Eemland houdt op zaterdag 11 januari 2025 een uilenwandeling in Lage Vuursche. Als de omstandigheden gunstig zijn, maken de wandelaars kans op het horen van uilen, vooral bosuilen.
- De wandeling begint om 19.30 uur bij restaurant Buiten in de Kuil bij Recreatieterrein De Kuil van Drakensteyn, Zevenlindenweg 9.

- In ongeveer anderhalftot twee uur tijd leiden gidsen de wandelaars door het bos en vertellen over het leven van (bos)uilen en het belang van duisternis voor de natuur. Normaal gesproken is het bos na zonsondergang verboden, maar we hebben speciale toestemming van Staatsbosbeheer.
- Opgeven is verplicht op www.ivn-eemland.nl (wordt binnenkort geactiveerd). Bij veertig deelnemers wordt de inschrijving gesloten. Het advies is om stevig schoeisel of laarzen te dragen omdat er her en der plassen liggen en de paden soms modderig zijn. Voor meer informatie: Len de Goede, uilenwerkgroep.17@gmail.com

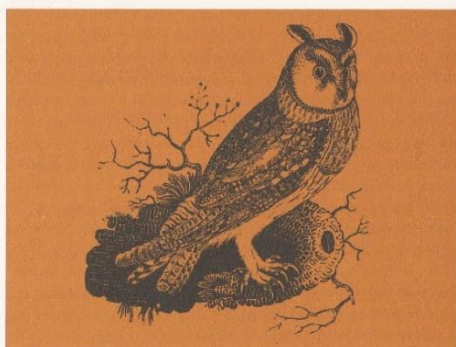
*Bosuil. Foto Paula
van Marle IVN*

Lastig te vinden, deze 'ooruil'

Bert Garthoff, overgenomen uit boek *Zondagsvogel*

● Maandelijks plaatst deze nieuwsbrief een artikel uit des boekjes *Vogel van de week* en *Zondagsvogels*, een verzameling radiocolumns uit 1970 en 1971 van Bert Garthoff, die hij uitsprak voor het Vara-programma 'Weer of geen weer'. De artikelen gaan vergezeld van unieke afbeeldingen van houtgravures door de Engelse kunstenaar Thomas Bewick, die leefde in Newcastle van 1753 tot 1828. Hij was beroemd vanwege zijn houtgravures, etsen en prenten. Meer hierover in de afgelopen junibrief. Dit keer de ransuil. Merkwaardig genoeg heeft Garthoff de bosuil niet besproken.

40 Ransuil

De een zegt dat rans iets te maken heeft met een oud woord voor plagen, voor sarrend heen en weer bewegen - de ander houdt het erop dat er iets van raaf in zit. In wat noordelijker talen heeft de raaf inderdaad namen als hravn. Maar je hoeft niet eens een groot vogelkenner te zijn om aan de ransuil weinig raafachtigs te ontdekken en evenmin veel sarrends. Zelfs gewoon heen en weer bewegen is er nauwelijks bij als je hem zo ziet zitten.

Let wel als je hem ziet zitten, want dat is of een kwestie van boffen, of van weten waar hij te verwachten is. En ook dan moet er nog heel goed gezocht worden tussen de takken van bomen waarin hij zich ophoudt, en waarin hij overdag meestal heel stillerjes zit te soezen. Naaldbomen zijn dat vooral, en aangezien een ransuil er net zo schorsig uitziet als een den, een spar of een larix, is het bepaald geen vogel om van te zeggen: o, wacht, die vind ik wel even. Verraadt hij zichzelf door geluid te geven, dan valt direct op dat

130

Ransuil. Foto
Alexander van
Twillert

zijn roep nog wat klagelijker is (naar onze smaak uiteraard) dan die van de meeste andere uilen. Bovendien wisselt hij zijn mondelinge mededelingen wel af met hoorbare vleugelklappen. Hij vliegt ook in het algemeen minder stillerjes dan bijvoorbeeld bosuil of kerkuil. Hij kan het wel, geluidloos vliegen, maar hij klapt daarentegen ook nogal eens, je zou haast zeggen opzettelijk, duidelijk hoorbaar met zijn vleugels. Meer als onderstreping van wat hij roept - zo lijkt het - dan als werkelijk vlieggebaar.

Het best zoek je, te spreuk naar een ransuil, vlak langs de stam van de boom waarin je hem vermoedt. Liefst zit hij op een zijtak, zelf dicht tegen de stam. Ontwaar je daar een boomschorsachtige, verticale verdikking, in het bezit van duidelijke oorpluimen, dan is dat je ransuil. Die is namelijk de enige Nederlandse uil met zo'n kop-sier. Wel heeft de velduil heel bescheiden ietsjes aan de kop, die het begin van pluimpjes zouden mogen heten, maar wat je noemt oorpluimen... zeg maar meteen ransuil zodra je die ziet.

De kop zelf is van een afwisselend roestkleurige en zandgele en grijsbruine vlek-en-toef-tekening. De hele rest van de vogel ook. Vandaar zijn opgaan in de kleuren en lijntjes van naaldboomte. Niet dat hij loofhout geheel en al mijdt, maar daarin zal hij nog eens extra de dichtste bebladering of de warrigste twijghoeken opzoeken.

Eén kleurpunt valt op als je het dier toch ontmoet. Zijn ogen zijn oranje. Dat wil zeggen de iris heeft die kleur. Soms wat meer naar geel toe, soms ook naar rood. En die ogen liggen bij de ransuil niet in zulke diepe gezichtsholtes als onder andere bij de kerkuil het geval is. Daardoor maakt een ransuilegezicht eerder een ronde dan een platte indruk.

De nacht is zijn jachtijd. De schemeringen van avond en ochtend meegerekend. Hij houdt daarbij zijn vleugels minder bol dan veel andere uilen. Hij 'zeilt' ook wat minder, maar heeft met zijn strakkere vliegmanier blijkbaar voldoende succes in het pakken van prooidieren, want ransuilen zijn we nog steeds aardig rijk hier in Nederland. Wel niet vele honderden, maar hij mag toch nog vrij algemeen heten. Tot in niet te kleine stadplantsoenen, in buitenvlaatsuinen, in kasteelparken huist hij. Maakt daar graag oude

nesten van eksters of kraaien tot de zijne, nestelt zelfs wel eens zomaar op de grond, zonder verder iets aan bekleding te doen, en wendt zich dan ook tot eendekorven en soortgelijke schuilplekken als broedwoning.

Dat broeden doet het vrouwtje. Uiterlijk niet makkelijk van de man te onderscheiden, maar ze is iets groter en heeft wat meer geel in haar veerkleuren. Tijdens de ongevorderde en een halve week dat ze op haar vier of vijf eieren zit, wordt ze op het nest trouw gevoerd door haar man. Waarna de jongen een kleutertijd lang door beide ouders worden gevoerd met wat die aandrigen aan klein gedierte. Meest veldmuizen, spitsmuizen, stellig ook kleine vogels die in hun slaap zijn verrast. Kikkers en kevers zijn ook welkome ransuilekost. Waar in wintertijd natuurlijk moeilijker aan te komen is voor de ransuilen die we dan binnen onze grenzen hebben. Dat zijn niet allemaal dezelfde als degene die hier tevoren broedden. De ransuil is trekvogel, maar ons land heeft zowel de functie van broedgebied voor ransuilen die voor hun winterseizoen naar zuidelijker afreizen, als van winterverblijf voor soortgenoten die gebroed hebben in Zuid-Scandinavië, Zuid-Finland.

Long-eared owl zeggen de Engelsen tegen de ransuil. De uil met de lange oren. Ofschoon het niet zijn oren zijn die opsteken op z'n kop, maar veerpluimen. Maar ook de wetenschap weet niet beter dan hem *Asio otus* te noemen. *Asio* is keurig Latijn voor ooruil, *otus* (otos eigenlijk) is even keurig Grieks voor... ooruil. Samen dus voor alle zekerheid: ooruil ooruil. Och, hij heeft inderdaad twee van die pluimpjes op z'n kop, *Asio otus*.

Jaarverslag 2024 Uilenwerkgroep

Len de Goede-van den Burg, coördinator/secretariaat

Aantal leden: 13

Aantal vergaderingen: 2

We hebben 2 vergaderingen gehouden. Ook hebben we alle kasten kunnen controleren en waar nodig nacontroles gedaan.

Diverse soorten nestkasten: links voor een torenvalk, midden voor een bosuil, rechts voor een kerkuil. Foto Uilenwerkgroep

- Via het Dineke Sluijters Vogelfonds van vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken mochten we een prachtige subsidie ontvangen, hiervan konden wij hout, verf, dakbedekking en klein materiaal kopen. Ondertussen zijn er vijf nieuwe kasten (torenvalk- steenuilen- en bosuilenkasten) geplaatst, dan wel vervangen.

Voorjaar

- Door het zeer natte voorjaar waren er veel te weinig muizen, waardoor er minder eieren gelegd werden. Na een betere periode waar de muizenstand zich herstelde, weer een erge natte periode, waardoor het gras niet gemaaid kon worden. Hierdoor konden de uilen niet goed jagen. Veel eieren zijn niet uitgekomen en jongen (en adulten) zijn van de honger omgekomen. Al met al een erg slecht jaar.

Zomer

● Ook dit jaar staan we weer voor grote raadsels. Geringde goed doorvoede jonge steenuilen, die bij nacontrole dood in de kast lagen. Een kerkuil in lag, in de tweede kast op hetzelfde erf de andere poot. Meerder adulten zijn dood gevonden. We kunnen het niet goed verklaren, helaas blijkt dit beeld blijkt landelijk te zijn. Ook landelijk is er een sterke afname van insecten, waardoor met name de steenuilen meer problemen hebben hun jongen groot te brengen. Wel hebben we voor het eerst 2 bezette bosuilenkasten gehad.

Resultaten:

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Bosuilen	5	7	0	4	2	2	4
Kerkuilen	7	64	0	18	2	15	14
Steenuilen	15	29	8	18	20	30	26

2018 was een “normaal” jaar

2019 was een extreem goed jaar

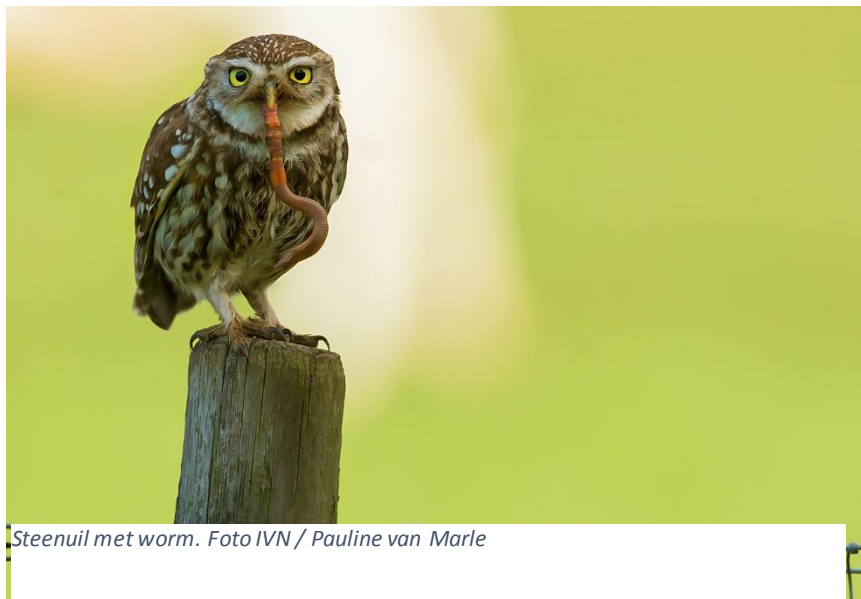
2020 weinig controles i.v.m. COVID

2021 weer een gemiddeld jaar

2022 helaas extreem slecht voor de bosuil- en kerkuil. Matig tot goed jaar voor de steenuil.

2023 was een “normaal” jaar voor de bos- en kerkuilen.

2024 is weer een extreem slecht jaar voor de kerk- en steenuilen. De bosuilen kunnen altijd wel voedsel vinden omdat ze alles eten. Van de 14 kerkuil jongen zijn er 5 doodgegaan van de 14 geringde uilen, bij de steenuilen waren dat er 7 van de 26. In totaal hebben we 78 kasten op 69 adressen.

Steenuil met worm. Foto IVN / Pauline van Marle

Wandeling: 17 km rondje Soest

Marjan Brouwer, wandelwerkgroep

● Voor de mensen die gewend zijn om stevige wandelingen te maken organiseert IVN Eemland een wandeling door de diverse landschappen in en rond Soest: bossen, heide, stuifzandgebied en (oud) landbouwgebied. Er zal iets over de diverse landschappen verteld worden maar de nadruk ligt op het wandelen, het is immers te koud om lang stil te staan. We lopen ± 17 kilometer in ongeveer 4 uur.

● Van belang is dat u goede wandelschoenen heeft, gekleed bent op de weersomstandigheden en dat u zorgt voor uw eigen eten en drinken voor onderweg.

Wanneer: Zondag 19 januari 2025

Startpunt: Molen de Windhond, midden op de Soester Eng: Molenweg 30 in Soest

Starttijd: 10.00 uur

Honden kunnen niet mee

Graag aanmelden bij: wandelingen@ivn-eemland.nl

Soest vanaf de toren van de Oude Kerk gezien richting het noorden. 1 = woontoren La Balise, Nieuwland, Amersfoort. 2 = windmolens van Zuidelijk Flevoland 3 = kruising Eemstraat-Lange Brinkweg in Soest. Foto Piet van Dijk augustus 2024

● Welke wandelingen kunt u nog meer verwachten dit jaar?

- Zaterdag 1 februari, 10.30 uur, bomen in de winter, Baarnse Bos, start t/o Baarnse Lyceum.
- Zaterdag 22 maart, 06.30 uur, vroege vogelwandeling, startplaats Kuil van Drakensteyn in Lage Vuursche.
- Zondag 15 juni, Boerderijenwandeling Laag Hees, 14.00 uur, parkeerplaats voetbalvereniging Hees, Verlengde Utrechtseweg in Soest.

Voor **elke maand(!)** staan wandelingen in de planning, de data staan nog niet vast.

Vijftien jaar paddenredden in Soest

Tim de Wolf, coördinator werkgroep padden

● In 2025 viert de IVN-Paddenwerkgroep Soest het derde lustrum. Sinds 2011 worden aan de Wieksloterweg en Insingerstraat padden tijdens de trek geholpen met oversteken. Sinds dat jaar treed ik – Tim de Wolf – als coördinator op.

Gewonde pad. Foto Jelger Herder

naar de overkant gebracht.

● Aan dit initiatief zijn jaren voorafgegaan. Sinds mijn kinderjaren had ik een fascinatie voor amfibieën en reptielen. Dat is begonnen met de jeugdserie Catweazle, die rondom 1970 op televisie werd uitgezonden. Door een mislukte toverspreuk was een tovenaarskind vanuit de middeleeuwen naar ons heden gevlogen. In zijn verkenningstocht door de moderne, technische wereld vol raadsels werd hij vergezeld door zijn mascotte, de pad Touchwood. Vanaf dat moment wilde ik een pad als huisdier. Tijdens een vakantie vond ik een aardig exemplaar, en deze pad, die ik Engelbert doopte, heeft ongeveer zes jaar bij me in een terrarium geleefd.

Pad in de hand. Foto Angeline Kok

● De trek is een jaarlijks terugkerende gebeurtenis. Februari/maart ontwaken de dieren uit hun winterslaap. Zij trekken dan naar poel of sloot voor de voortplanting. Moeten zij op deze tocht een verkeersweg oversteken, dan kunnen daar veel slachtoffers vallen. Door schermen in de berm te plaatsen, haaks op de trekroute, worden de padden gevangen. Ze zoeken een omweg en vallen daarbij in de emmers die langs de schermen zijn ingegraven. Door vrijwilligers worden ze vervolgens

● In de jaren tachtig hoorde ik van diverse acties om padden tijdens de trek over te zetten. In de buurt leken er geen initiatieven op dit gebied te zijn, tot ik in 2010 notie kreeg van de werkgroep in Amersfoort en ging meedoen. Toen kwam natuurlijk al snel de vraag: moeten en kunnen we in Soest ook iets voor de padden doen? Een bericht in lokale kranten, met de vraag naar knelpunten (plekken waar veel slachtoffers vallen) en een oproep om vrijwilligers had succes. Alle

Dubbeldekker. Foto Pieter Houba

tips wezen naar Wieksloterweg en Insingerstraat, en er meldde zich zo'n tien mensen om actief mee te doen.

- Het eerste jaar was een zoekend begin. Door middel van satéstokjes met een stukje duct-tape werden de vindplaatsen van de padden gemarkeerd. Zo werden de trekroutes in kaart gebracht, waardoor het jaar daarop de schermen strategisch konden worden geplaatst. De scherm lengte nam elk jaar toe, niet in de laatste plaats door de ruimhartige donaties door 't Vaarderhoogt. Elk jaar kregen we 50 tot 100 meter worteldoek, en aangezien dit materiaal

Dubbeldekker in het zand. Foto Jelger Herder

lang meegaat beschikken we voorlopig over genoeg materiaal om alle grote trekroutes af te sluiten.

- Overigens worden naast padden (meer specifiek, de gewone pad (*Bufo Bufo*) ook bruine- en groene kikkers (*Rana Temporaria* en *Rana Esculenta Complex*) en diverse soorten salamanders overgezet, onder andere de kleine watersalamander (*Lissotriton Vulgaris*) en de kamsalamander (*Triturus Cristatus*). De tellingen gaan via de website www.telmee.nl naar RAVON

(Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland) en worden daar geanalyseerd tezamen met gegevens van de andere – gelukkig vele – paddenwerkgroepen in Nederland. Op deze wijze wordt steeds beter zicht verkregen op de ontwikkeling van het aantal padden en hun gedrag. Overigens heeft de IVN-Paddenwerkgroep Soest een eigen pagina op www.padden.nu. Hier kunnen de telresultaten worden bekeken.

● De eerste jaren was er een toename in het aantal padden te zien. Dit was vooral het resultaat van betere vangtechnieken en een efficiënte inzet van de vrijwilligers. We werken met een rooster, want we moeten er zeker van zijn dat elke avond – de padden trekken van de schemering tot een uur of tien – mensen op locatie zijn. **Het paddenredden is dus geen werk dat vrijblijvend kan worden gedaan, maar zwaar is het niet. Het is gezellig.** Soms komt iemand langs met warme chocolademelk en ik weet van groepen die ook wel met kaas en

Tim de Wolf (links) bij het plaatsen van schermen. Foto Ton Paauw

wijn (ter plekke!) de avond afronden. Verder beperkt zich de inzet tot een maand of twee per jaar, in april is de trek voorbij.

● Naast het plaatsen van schermen en het dagelijks legen van de emmers worden ‘raapacties’ gehouden. Er wordt gepatrouilleerd langs de plekken waar geen schermen staan, maar wel padden oversteken. We plukken ze dan uit de berm of van de straat. Verder is er een nuttige app-groep waardoor iedereen in directe communicatie met elkaar staat. Zo kun je meteen een oproep doen als er opeens veel padden lopen, of je kunt je je plaats op het rooster ruilen. Ook worden er veel aardige foto’s van de padden via de app verspreid.

● Het aantal padden kan per avond enorm verschillen. De ervaring leert dat er per seizoen, dat dus loopt van ongeveer begin februari tot begin april, zo’n drie á vier topavonden zijn, waarop er dan honderden lopen. Meestal beperken de aantallen zich tot enkele tientallen. We zijn altijd blij als we weer een ‘dubbeldekker’ kunnen overzetten. Komen man en vrouw elkaar tijdens de trek tegen dan kruipt het mannetje al op het vrouwtje. Dit is voor zo’n vrouwtje – meestal zijn de dames wel groot en krachtig – wel een hele last en het maakt ze

Dubbeldykker. Jeroen Hoek

nog trager dan ze zo kort na de winterslaap al zijn. Bij oversteek maakt ze dat extra kwetsbaar.

- De afgelopen 15 jaar geeft de telling in Soest een wat grillig beeld, van het recordjaar 2018 met meer dan 1900 padden tot het dieptepunt 2020 met nog geen 700 dieren. Er is weinig over te zeggen waar de verschillen in aantal door komen. Het kan plaatselijk beïnvloed worden door bijvoorbeeld werkzaamheden tijdens de winter in het bos (waar de padden overwinteren), of – en

dat is funest voor de in de modder overwinterende kikkers – het baggeren van sloten in de periode november-maart.

- Daarbij kan ook in Soest grofweg de neergaande lijn in het aantal padden worden gezien die, volgens RAVON, zich sinds 2008 landelijk aftekent. **Het aantal is met meer dan 50% afgenomen. De oorzaken zijn ook landelijk onduidelijk, maar moeten gezocht worden in een combinatie van: intensivering van de landbouw, verlies aan habitat, versnippering van leefgebieden, klimaatverandering/verdroging, effecten van invasieve exoten en afname van de voedselbronnen.** Aangezien de pad weinig kritische is waar het de keus van habitat betreft, is dit temeer een zorgelijke ontwikkeling. Ook vallen veel dieren in putten. De Paddenwerkgroep in Soest is hier de laatste jaren extra alert op en veel exemplaren worden nu uit de put gevist. Zo wordt ze een ellendige dood door honger, verdrinking of verdroging bespaard. Met de gemeente Soest is inmiddels overleg over het plaatsen van faunatrappetjes in de meest dieronvriendelijke putten.

- Bij het plaatsen van de schermen en het paddenredder zelf worden we vaak aangesproken door voorbijgangers. Heel vaak wordt gevraagd waarom we de padden alleen op de heenweg helpen en niet op de terugtocht. De verklaring is dat de trek náár de paarplaats toe geconcentreerd en soms zelfs massaal is. De route terug is diffuus. Sommige padden blijven een paar maanden bij de paarplaats hangen, andere padden trekken nog verder, andere keren alweer snel naar het winterslaapgebied terug. Padden eten ontzettend veel insecten. Levend in elkaars nabijheid zou er te veel

Dubbeldykker in het gras. Foto Tim de Wolf

concurrentie ontstaan. Daarom moeten ze verspreid van elkaar leven. Die paddentrek is eigenlijk een soort 'dating site'. Dan moeten de padden elkaar eventjes ontmoeten, om zich vervolgens weer voor de rest van het jaar over te geven aan een solitair bestaan.

- Vroeger stond de pad in kwade reuk. Het dier werd in verband gebracht met heksen en toverij en zelfs werden ze verdacht van het zuigen van melk bij koeien. De eerste kennismaking is soms ook wat moeizaam. Wanneer opgepakt laat de pad als afweer een beetje urine lopen. Toch is de pad is een aardige verschijning en blijkt het dier – zeker in de paddenwerkgroep – een behoorlijk 'knuffelgehalte' te hebben. **In ieder geval is het in de voedselkringloop een doelmatig wezen.** Ze nuttigen vele slakken, wormen en insecten en worden op hun beurt weer gegeten door roofvogels, kraaiachtigen, egels en dassen. Als larve dienen ze onder andere merels tot voedsel. De media helpen de paddenwerkgroep door vrijwel zonder uitzondering aandacht te besteden aan onze persberichten. Ook daar is het imago van de pad dus wel in orde.

- De IVN Paddenwerkgroep kan altijd vrijwilligers gebruiken. **Medio januari wordt de startbijeenkomst gehouden in De Veenweide te Soest. Dat wordt via de media aangekondigd. Opgeven kan ook via de website van IVN-Eemland.** Hier kan ook extra informatie worden aangevraagd.

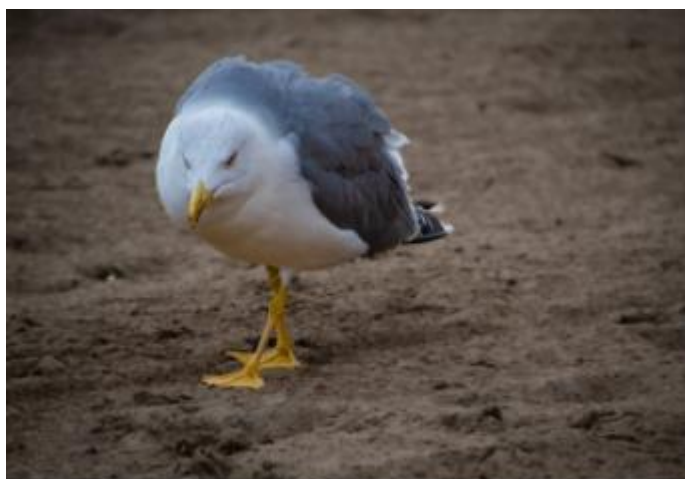

Het overzetten van padden. Foto Jelger Herder

Geelpoot- en pontische meeuwen

Hayo Nijenhuis, coördinator werkgroep Bunschoten

● Hieronder de waarnemingen van vogels rondom de plasjes van Vitens aan de Westdijk in Bunschoten op 7 december 2024. Het was op de dijk aanvankelijk grijs en grijs, met harde regen, maar na een kwartiertje werd het droog en was er zelfs zon, veel wind, kracht 4 á 5, temperatuur 6°C. Ondanks het slechte weersvoorzicht waren er toch 12 personen aanwezig.

Geelpootmeeuw. Foto Pixabay

- Deze keer in totaal **31 soorten** geteld. Het totaal aantal waargenomen soorten vanaf 2001 is nu **163** en in dit jaar 2024 zijn **80** soorten gezien en/of gehoord. Sinds de start op 7 juli 2001 van deze ononderbroken maandelijkse tellingen, was dit de **280e** keer.
- Hoewel we misschien alleen meer gewone soorten hebben waargenomen was het toch een fijn uur. Steeds vlogen er **kokmeeuwen** voorbij: het is toch bijzonder hoe zo'n

beestje zich weet te redden door continu op strooptocht te zijn? In de lijst staan 4 **zilvermeeuwen**, maar de eerlijkheid gebied te zeggen dat determinatie van deze soort onzeker is.

● We zagen juveniele vogels: voor de leek niet te onderscheiden tussen **kleine mantelmeeuwen**, **zilvermeeuwen** en **pontische meeuwen** en zelfs geelpootmeeuwen. De laatste twee soorten komen in onze omgeving steeds vaker voor.

● Bijzonder was dat we steeds grote groepen **kieviten**, van west naar oost, hoog zagen overvliegen; de telling is een ruwe schatting. En natuurlijk was tóch de **cetti's zanger** te horen, ze blijven zingen ook in dit koude en natte weer!

En als laatste: we kregen een prachtige showvlucht te zien van de **watersnip**.

Pontische meeuw. Foto Pixabay

Eerstvolgende vogeltelling is op zaterdag 4 januari

● Op zaterdag 4 januari is er weer de maandelijkse telling van de vogels in en om het waterwingebied van Vitens.

Locatie: gebied van Vitens, Westdijk Spakenburg, op de dijk bij het gemaal in de Noorderwetering, op de dezelfde locatie als vanouds. Als je een kijker hebt: neemt hem mee! En, als je 'm hebt, je telescoop.

Deze eerste keer in het nieuwe jaar 2025, zullen Carla Vintges en Jan van Duijvendijk zorgen voor koffie, thee en warme chocolademelk en een versnapering.

● Regelmatig hoor ik van (beginnende) vogelaars dat ze niet komen omdat ze denken dat ze niet goed genoeg zijn in het herkennen van de vogels.

● De telling is juist bedoeld om van elkaar te leren en de sfeer is er ook naar: het is een gelegenheid waar op een prettige manier met elkaar wordt omgegaan en waar alle aanwezigen kunnen meekijken in de aanwezige telescopen. **Het gaat dus vooral om het plezier van met elkaar vogels kijken.**

● De tellingen zijn open voor iedere belangstellende, dus neem je partner, vriend, buurman, kind enz. mee.

Hayo Nijenhuis
tel. 0619499979

Zwartkopmeeuw. Foto Alexander van Twillert / werkgroep Bunschoten

IVN onderzoekt zwerfval langs Eem

Maurits Grievink, IVN Utrecht

- Met het project [Schone Rivieren](#) doen we een grootschalig ‘citizen science’ (burgerwetenschap) onderzoek langs de Nederlandse rivieren. Zo krijgen we inzicht in de samenstelling en herkomst van zwerfafval langs de rivieren. **Sinds 2017 hebben ruim 1.000 vrijwilligers meer dan een miljoen stuks afval geregistreerd.** Deze data worden gebruikt om het bedrijfsleven en overheden te helpen met aanpak van zwerfafval bij de bron. Zo werken we samen aan ons doel: Plasticvrije rivieren in 2030.
- Een groot aantal IVN’ers doen al mee met Schone Rivieren als rivieronderzoeker en brengen twee keer per jaar het afval in kaart op een stuk rivieroever van zo’n 100 meter. We starten in 2025 in opdracht van de gemeente Amersfoort met het onderzoek langs de Eem. Daarom **zoekt Schone Rivieren nieuwe rivieronderzoekers!**
- Op donderdag 9 januari, dinsdag 14 januari, donderdag 16 januari of maandag 20 januari 2025 geven we een online training om de onderzoeksmethode te leren kennen. De training is online via Zoom in de avond van 19:30 tot 21:00 uur. Aanmelden kan [hier](#).

De Eem tussen Eemdijk (links) en Eemnes (rechts). Foto Piet van Dijk

Utrechtse Heuvelrug krijgt eigen biografie

Directie Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug

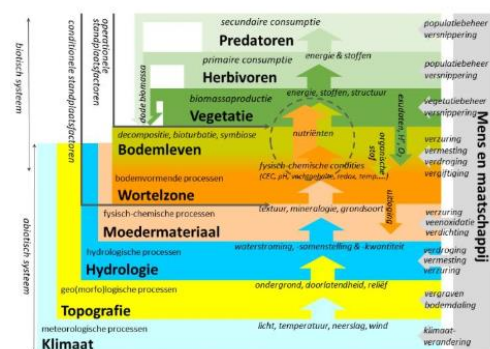
Fde Lange Duinen in Soest.

● De stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en de provincie Utrecht slaan de handen ineen voor een bijzonder project: **het opstellen van een gebiedsbiografie van de Utrechtse Heuvelrug en haar omgeving**. Samen met Bureau Overland en diverse betrokken partijen uit de regio wordt de rijke geschiedenis en unieke natuur van deze bijzondere plek in kaart gebracht en het verhaal van de Utrechtse Heuvelrug opnieuw tot leven gewekt.

● De Utrechtse Heuvelrug, gelegen tussen Utrecht, Amersfoort, Hilversum en Rhenen, is een gebied vol geschiedenis en natuurpracht. Denk aan glooiende heuvels, eeuwenoude bossen en historische landgoederen. Maar wist je dat er ook een schat aan cultuurhistorisch erfgoed te vinden is, zoals grafheuvels en militaire historie? Dit alles vormt het decor van een project dat de verborgen verhalen van dit gebied wil achterhalen.

Mens en natuur

● De gebiedsbiografie gaat verder dan alleen het vastleggen van de geschiedenis. Het vertelt hoe de Utrechtse Heuvelrug en haar flanken zich door de eeuwen heen hebben ontwikkeld dankzij de wisselwerking tussen mens en natuur. Een belangrijk onderdeel van het project is de [Landschaps-ecologische systeemanalyse](#) (LESA). Deze analyse onderzoekt hoe verschillende elementen van het gebied, zoals water, bodem, ecologie en mensen, met elkaar samenwerken en elkaar beïnvloeden. Zo krijgen we een compleet beeld van hoe dit gebied in elkaar steekt en wat dit gebied zo bijzonder maakt.

Beeld van analyse volgens het LESA-systeem.

Uitdagingen van nu

● Wat deze biografie extra waardevol maakt, is dat het niet alleen gaat om het verleden. In een tijd waarin we te maken hebben met uitdagingen zoals klimaatverandering, woningbouw en veranderingen in de landbouw, helpt de gebiedsbiografie ons om te begrijpen hoe we de unieke kwaliteiten van de Utrechtse Heuvelrug kunnen behouden en versterken. Het biedt inzichten die van onschatbare waarde zijn voor toekomstige generaties.

Samenwerking

● Dit project is een samenwerking van vele partijen, van overheden en grondeigenaren tot natuurorganisaties als Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten (niet het IVN, red.) en de agrarische sector. Allemaal worden zij betrokken, zodat het eindresultaat voor iedereen waardevol is.

● Kortom, de gebiedsbiografie van de Utrechtse Heuvelrug wordt niet zomaar een document, maar een inspirerend verhaal dat ons helpt om de pracht van dit gebied te behouden en door te geven aan de generaties na ons. Een project waar we trots op kunnen zijn!

De Lange Duinen in Soest, gezien vanuit een zweefvliegtuig met rechts van het midden de spoorlijn naar Amersfoort. Op de voorgrond van de duinen (rechthoekig stuk met vakken groen) het voormalige Jessurunkamp. Foto Piet van Dijk

Bekijk hier een film over waterproblemen op de Utrechtse Heuvelrug

<https://www.youtube.com/watch?v=x5f9nezgmZw>

Bestel hier een jaarkalender met foto's van de Utrechtse Heuvelrug

<https://www.np-utrechtseheuvelrug.nl/jaarkalender/>

Bekijk [hier](#) de nieuwsbrief van de Natuur en Milieufederatie Utrecht

Verskil tussen kramsvogel en koperwiek

Piet van Dijk

- In Natuur Nabij van december 2024 stond als hoofdfoto een foto van een koperwiek, gemaakt door Alexander van Twillert. Per abuis stond eronder: *kramsvogel*. Dat kwam niet omdat Alexander er de verkeerde naam bij had gezet, het was een denkfout van de maker van de nieuwsbrief, die afging op de bessen op de foto waarbij vaak kramsvogels te zien zijn. Maar koperwieken zijn daar ook te vinden!

- Arjan van Noort, sinds kort lid bij ons na het voltooien van de NGO, maakte mij erop attent dat het toch echt een koperwiek is. *Foutje bedankt!*

Koperwiek. Foto Alexander van Twillert. Inzet: kramsvogel. Foto Pixabay

- Dat het een koperwiek is, is duidelijk te zien aan de roestrode vlekken onder de vleugels. De koperwiek heeft ook een dikke lichtgele wenkbauwstreep en een gele keelstreep. De kramsvogel daarentegen heeft een blauwgrijze kop en hals. De koperwiek is kleiner.

- De kramsvogel en de koperwiek zijn wel familie van elkaar, ze behoren tot de lijsterachtigen. Beide vogels trekken vaak op in gemengde groepen van beide soorten (!). De kramsvogel is nadrukkelijker aanwezig, ook omdat hij groter is. Een luid *tsjakke-tjakke-tjak* is hoorbaar als kramsvogels opvliegen, terwijl de koperwiek meer een hoog en scherp *psrieee* laat horen.

Natuurquiz 2025 IVN Eemland

Vul de natuurquiz in en win een leuke prijs! Om het spannend te houden, blijft de prijs nog geheim. Stuur je antwoord naar ivneemlandsecretariaat@gmail.com (het oude mailadres!)

1. Het is weer tijd voor de nieuwejaarsduik. Welke van deze duikers overwintert in Nederland?

- ☐ A. Papegaaiduiker
- ☐ B. Roodkeelduiker
- ☐ C. Vijverdwergduikertje
- ☐ D. Rode duiker

2. Je ziet hem bijna overal. Welke vogel wordt ook wel de torenkraai genoemd?

- ☐ A. Kauw
- ☐ B. Roek
- ☐ C. Zwarte kraai
- ☐ D. Torenvalk

3. Welk zoogdier wordt ook wel rietwolf genoemd?

- ☐ A. Dwergmuis
- ☐ B. Europese hamster
- ☐ C. Vos
- ☐ D. Goudjakhals

4. Van welke boomsoort zijn de knoppen groen?

- ☐ A. Gewone esdoorn
- ☐ B. Gewone es
- ☐ C. Veldesdoorn
- ☐ D. Zwarte els

5. Welke struikvormer bloeit in het voorjaar als eerste, nog voordat hij bladeren geeft?

- ☐ A. Hazelaar
- ☐ B. Vlier
- ☐ C. Sledoorn
- ☐ D. Brem

6. Wanneer landbouwgrond wordt omgezet naar natuur, groeit er vaak pitrus. Van welke grondsoort houdt pitrus?

- ☐ A. Nat en voedselrijk
- ☐ B. Nat en voedselarm
- ☐ C. Droog en voedselrijk
- ☐ D. Droog en voedselarm

7. Welke boom kan in het vroege voorjaar al katjes hebben?

- ☐ A. Boswilg
- ☐ B. Berk
- ☐ C. Els
- ☐ D. Eik

8. Om een ei te leggen moet een kip die eerst produceren in haar lichaam. Hoe lang duurt dit proces om een ei te maken?

- ☐ A. 10 uur
- ☐ B. 15 uur
- ☐ C. 20 uur
- ☐ D. 25 uur

9. Wat is het nut van een oorwurm?

- ☐ A. Hij eet andere insecten
- ☐ B. Hij is een schoonmaker
- ☐ C. Hij is een parasiet
- ☐ D. Hij maakt je oor schoon

10. Waarom kan je wel eens meeuwen zien trappelen op de zompige ondergrond?

- ☐ A. Ze warmen hun voedsel op
- ☐ B. Ze jagen voedsel op
- ☐ C. Ze duwen het water weg
- ☐ D. Ze doen een paringsdans

11. Eind februari ongeveer begint de paddentrek. Wanneer komen padden tevoorschijn?

- ☐ A. Als er 10 uur daglicht is
- ☐ B. Als de watertemperatuur weer 8 graden is
- ☐ C. Als de grondtemperatuur weer 8 graden is
- ☐ D. Als de luchttemperatuur 3 dagen en 8 graden is

12. Vogelsnavels zijn aangepast aan het voedsel dat de vogel eet. Het sijsje eet vooral kleine zaden. Hoe ziet zijn snavel eruit?

- ☐ A. Puntig en scherp
- ☐ B. Spits en kegelvormig
- ☐ C. Lang en smal
- ☐ D. Kort en dik

13. Welke planten produceren meer dan de helft van de zuurstof op aarde?

- ☐ A. Algen
- ☐ B. Bomen
- ☐ C. Grassen
- ☐ D. Mossen

14. Hoe worden de larven van een langpootmug genoemd?

- ☐ A. Haft
- ☐ B. Emelt
- ☐ C. Engerling
- ☐ D. Kortpoot

15. Waarmee proeven vliegen?

- ☐ A. Met hun zuigmond
- ☐ B. Met hun neus
- ☐ C. Met hun voelsprietten
- ☐ D. Met hun poten

16. Ook buiten de bronsttijd vechten mannetjesedelherten wel eens. Hoe heet dat?

- ☐ A. Lepelen
- ☐ B. Peddelen
- ☐ C. Boksen
- ☐ D. Meppen

17. Welk natuurgebied valt niet binnen het werkgebied van IVN Eemland?

- ☐ A. De Paltz
- ☐ B. De Wolkenberg
- ☐ C. De Vijverhof
- ☐ D. Het Monnickenbos

18. Vogels zijn gemaakt om vooruit te vliegen, doordat hun veren dakpansgewijs naar achteren staan. Welke vogel kan ook achteruit vliegen?

- ☐ A. Winterkoning
- ☐ B. Kolibrie
- ☐ C. Torenvalk
- ☐ D. Rotsklever

19. Welke typische gele voorjaarsbloeiërs hebben knolletjes aan hun wortels zitten?

- ☐ A. Paardenbloem
- ☐ B. Slanke sleutelbloem
- ☐ C. Speenkruid
- ☐ D. Klein hoefblad

20. In het voorjaar kun je soms een eigenaardige glibberige substantie vinden op bijvoorbeeld een weidepaaltje. Dat heet sterrenschot. Wat is dat eigenlijk?

- ☐ A. Uitgebraakt kikkerdril
- ☐ B. Gelatine
- ☐ C. Samenklonterende bacteriën
- ☐ D. Een kwalachtige

21. Ook insecten eten gras, bijvoorbeeld sprinkhanen. Hoeveel van het gras op aarde wordt gegeten door insecten?

- ☐ A. 25 procent
- ☐ B. 33 procent
- ☐ C. 50 procent
- ☐ D. 75 procent

22. Het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN) werd in 1960 opgericht. Hoe heette de vereniging eerst?

- ☐ A. Bond van Natuurwachten
- ☐ B. Bond tegen Verontreiniging van Natuur en Stad
- ☐ C. Bond Laat Niet de Schillen en de Dozen
- ☐ D. Natuurspeurdersbond

23. Sommige planten zorgen ervoor dat de grond waarin ze staan meer voedsel krijgen, het zijn natuurlijke groenbemers. Welke soort is *geen* natuurlijke groenbemester?

- ☐ A. Klaver
- ☐ B. Brem
- ☐ C. Kamille
- ☐ D. Lupine

24. Bij de merels bouwt het vrouwtje het nest. Wie zorgt er daarna voor het uitbroeden?

- ☐ A. Het mannetje
- ☐ B. Het vrouwtje
- ☐ C. Afwisselend vrouwtje en mannetje
- ☐ D. Eerst vrouwtje, daarna mannetje

25. Welke muis houdt de langste winterslaap?

- ☐ A. Bosslaapmuis
- ☐ B. Hazelmuis
- ☐ C. Relmuis
- ☐ D. Eikelmuis

Mail je antwoorden heel eenvoudig bv. 1A 2B 3C 4D naar het **oude mailadres** van het IVN Eemland: ivneerlandsecretariaat@gmail.com (dan wordt de actieve mail niet vervuld) voor 1 februari. De uitslag (met uitleg) en de winnaar worden bekendgemaakt in het februarinummer (uiteraard krijgt de winnaar alvast een seintje)

Hieronder een artikel van ons lid Jaap van den Berg, als slakkenzoeker, in het blad Spirula, het correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging dat driemaandelijks verschijnt. De vereniging bestudeert weekdieren: slakken en schelpen.

Op zoek naar weinig vermelde soorten land- en zoetwaterslakken in Soest en omgeving

Jaap van den Berg

In search of sparsely mentioned terrestrial and freshwater snails in Soest and surroundings

Summary. Because the area surrounding Soest (province of Utrecht) has hardly been studied for the occurrence of land and freshwater mollusks, this area was inventoried in 2023 and 2024. Fifteen not recently listed species of land snails and 13 species of freshwater mollusks were found. In addition four fossil marine species were found in mole hills.

Inleiding

Omdat ik meer vrije tijd kreeg en ik erachter kwam dat er weinig bekend was over de verspreiding van land- en zoetwaterslakken in Soest en omgeving begon ik als IVN-er met het zoeken naar slakken en met het nemen van monsters van de strooisellaag, op zoek naar de kleine soorten.

Het IVN is een vrijwilligersorganisatie van natuurliefhebbers die mensen wil enthousiasmeren voor natuur met tal van activiteiten zoals wandelingen, workshops en schoollessen. In Utrecht ben ik lid van IVN Eemland.

In dit artikel beschrijf ik het onderzochte gebied en presenteer ik de weinig vermelde soorten land- en zoetwatermollusken waargenomen in 2023 en 2024.

Soest en omgeving

Soest is een groot dorp midden in Nederland in de provincie Utrecht. De gemeente telt, inclusief Soesterberg met 8000 inwoners, bijna 48.000 inwoners. De natuurlijke omgeving bestaat uit naald- en loofbossen, vaak op zure grond, stuifduinen en een uitgestrekt poldergebied. In de loofbossen, die vanaf eind 19de eeuw zijn aangelegd, is veel ondergroei van Rode en Blauwe

bosbes *Vaccinium vitis-idaea* respectievelijk *Vaccinium myrtillus*. Bosbessen maar ook bramen en varens groeien goed op stikstofrijke ondergrond. Vooral de vegetaties van bosbessen hebben mijn aandacht gekregen.

Er is weinig gepubliceerd over weekdieren in en rond Soest. Een van de eerste meldingen van Soest komt van Van der Sleen (1914). Hij vermeldt van Soest een erwtenmosseltje, een *Pisidium*-soort. En in het lijvige werk van Van Benthem Jutting (1947) worden uit de gemeente Soest, naast algemeen in Nederland voorkomende soorten land- en zoetwaterslakken, als bijzondere soorten de Kleverige poelslak *Myxas glutinosa* (O.F. Müller, 1774), Platte schijfhoren *Anisus vorticulus* (Troschel, 1834), Vlakke schijfhoren *Hippeutis complanatus* (Linnaeus, 1758), Glanzende schijfhoren *Segmentina nitida* (O.F. Müller, 1774), Dikke korfslak *Vertigo antivertigo* (Draparnaud, 1801), Look-glansslak *Oxychilus alliarius* (J.S. Miller, 1822) en zeven soorten erwtenmossels *Pisidium* spec. vermeld. Maar Waarneming.nl is tegenwoordig een goede bron om erachter te komen welke soorten weekdieren ergens recent worden gemeld.

Fig. 1. Pascal Losekoot sleept met een net door een vegetatie van Rode bosbes *Vaccinium vitis-idaea*. Foto Jaap van den Berg.

Fig. 2. Ruwe korfslak *Columella aspera* van Blauwe bosbes *Vaccinium myrtillus*. Foto Bert van den Broek.

Tabel 1. Mollusken van Soest en omgeving

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Aantal soorten
FOSSIELEN IN MOLSHOOP		4
Halfgeknotte strandschelp	<i>Spisula subtruncata</i> (Da Costa, 1758)	
Klein traliehorentje	<i>Chrysallida pellucida</i> (Dillwyn, 1817)	
Kokkel	<i>Cerestoderma edulis</i> (Linnaeus, 1758)	
Wadslakje	<i>Peringia ulvae</i> (Pennant, 1777)	
LANDSLAKKEN		15
Blindslakje	<i>Cecillioides acicula</i> (O.F. Müller, 1774)	
Bruine blinkslak	<i>Aegopinella nitidula</i> (Draparnaud, 1805)	
Doorschijnende glansslak	<i>Vitrina pellucida</i> (O.F. Müller, 1774)	
Duintolletje	<i>Paralaoma servillis</i> (Shuttleworth, 1852)	
Dwergpuntje	<i>Punctum pygmaeum</i> (Draparnaud, 1801)	
Fraaie jachthorenslak	<i>Vallonia pulchella</i> (O.F. Müller, 1774)	
Genaveld tonnetje	<i>Lauria cylindracea</i> (Da Costa, 1778)	
Geribde jachthoornslak	<i>Vallonia costata</i> (O.F. Müller, 1774)	
Kelder glansslak	<i>Oxychilus cellarius</i> (O.F. Müller, 1774)	
Langwerpige barnsteenslak	<i>Succinella oblonga</i> (Draparnaud, 1801)	
Lichte aardslak	<i>Limacus flavus</i> (Linnaeus, 1758))	
Scheve jachthoornslak	<i>Vallonia excentrica</i> Sterki, 1893	
Slanke agaathoren	<i>Cochlicopa lubricella</i> (Porro, 1838)	
Vale clausillia	<i>Clausillia bidentata</i> (Strøm, 1765)	
Zwarte aardslak	<i>Limax cinereoniger</i> Wolf, 1803	
ZOETWATERMOLLUSKEN		13
Aziatische korfmossel	<i>Corbicula fluminea</i> (O.F. Müller, 1774)	
Bolle stroommossel	<i>Unio tumidus</i> (Donovan, 1802)	
Draaikolk-schijfhoren	<i>Anisus vortex</i> (Linnaeus, 1758)	
Jenkins waterhorentje	<i>Potamopyrgus antipodarum</i> (J.E. Gray, 1843)	
Kleine diepslak	<i>Bithynia leachii</i> (Sheppard, 1823)	
Leverbotslak	<i>Galba truncatula</i> (O.F. Müller, 1774)	
Oorvormige/ovale/begroeide poelsslak	<i>Ampullaceana spec</i>	
Puntige blaashoren	<i>Physella acuta</i> (Draparnaud, 1805)	
Quaggamossel	<i>Dreissena bugensis</i> Andrusov, 1891	
Schildersmossel	<i>Unio pictorum</i> (Linnaeus, 1758)	
Spitse moerasslak	<i>Viviparus cunctatus</i> (Millet, 1813)	
Vijver-pluimdrager	<i>Valvata piscinalis</i> (O.F. Müller, 1774)	
Witte schijfhoren	<i>Gyraulus albus</i> (O.F. Müller, 1774)	

Start van de inventarisatie

Op 9 juli 2017 heb ik mijn eerste waarneming van een landslak geplaatst op Waarneming.nl, de Gewone barnsteenslak *Succinea putris* (Linnaeus, 1758) van de Kleine Melm tussen Soest en Amersfoort. Maar na de vondst van het Genaveld tonnetje *Lauria cylindracea* (Da Costa, 1778) in Soest op 6 februari 2023 door Jeroen Hoek ben ik mij pas echt gaan verdiepen in de slakken van Soest. Dit door het feit dat Soest een blinde vlek is op de verspreidingskaart mollusken, maar ook omdat mijn kennis van deze soortengroep klein is en ik mij daarin wilde verdiepen. Mijn eerste streven was om het kleinste landslakje van Nederland te vinden, namelijk het Dwergpuntje *Punctum pygmaeum* (Draparnaud, 1801). En dat is gelukt, zij het pas na maanden zoeken. Mijn volgende doel was om het Aardschijffe *Lucilla scintilla* (R.T. Lowe, 1852) te vinden en de beste methode daarvoor is om zand van molshopen te onderzoeken. Helaas heb ik deze soort tot nu toe niet gevonden, maar de grootste verrassing in het zand van een molshoop was de vondst van een fossiel huisje van het Klein traliehorentje *Spiralina spiralis* (Dillwyn, 1817), een marine soort. De bodem van Soest en omgeving lag 100.000 jaar geleden onder zee tijdens wat nu de Eemien-peri-

ode wordt genoemd. Een andere leuke vondst in de molshoop was het Blindslakje *Cecilioides acicula* (O.F. Müller, 1774). Mijn volgende doel was het vinden van korfslakjes. Op 13 november 2010 werd voor Soest door Violet Middelma en Remco Vos de Ruwe korfslak *Columella aspera* Waldén, 1966 gemeld uit natuurgebied De Stompert. Op 4 april 2024 werd door Pascal Losekoot een tweede waarneming van deze soort gemeld uit natuurgebied de Korte Duinen. Pascal had de soort gevonden door met een insectennet door een perceel Rode bosbes te slepen. Een ongeschreven wet is: waar er één voorkomt zijn er meer. Ik heb toen aan Pascal gevraagd om samen naar die locatie terug te gaan. Bij het daar opnieuw zoeken werden gelijk al een stuk of tien Ruwe korfslakken in het net gevonden (fig. 1, 2).

Vervolgonderzoek

Toen is het balletje gaan rollen. In de natuurgebieden Korte duinen, Ophees, Stompert, Soesterveen en Monnikenbos werden, door een net door de Blauwe bosbessen te halen, honderden Ruwe korfslakjes gevonden terwijl deze gebieden kilometers van elkaar liggen (fig. 3). In het Monnikenbos ligt ook een pluk

Fig. 3. Vegetatie van Blauwe bosbes *Vaccinium myrtillus*, biotoop van Ruwe korfslakken *Columella aspera*. Foto Jaap van den Berg.

Kleine maagdenpalm *Vinca minor* en ook hierop werden massaal Ruwe korfslakken gevonden. Pascal heeft ze ook gevonden in Bilthoven op Blauwe bosbes en ze samen met Otto Brinkkemper ook gevonden achter de dierentuin van Amersfoort en in het WA Bos te Den Dolder. Ook daar was de Ruwe korfslak massaal aanwezig. In natuurgebied Den Treek, boswachterij Austerlitz en in boswachterij Leersum te Leusden was de soort ook algemeen aanwezig op Blauwe bosbes. In Boswachterij de Vuursche in Baarn werd de soort niet massaal aangetroffen, daar werden op Blauwe bosbes ‘maar’ tien slakjes gevonden. Jansen (2015) geeft aan dat de Ruwe korfslak meestal in lage dichtheden voorkomt, maar lijkt toe te nemen in Nederland. De Ruwe korfslak komt zowel op zand- als op veenbodems voor.

Uitstapjes buiten Soest

Doordat ik twee vakanties had geboekt voor Terschelling heb ik ecoloog Piet Zumkehr benaderd voor een rondje zoektocht aldaar naar Ruwe korfslakken. We hebben in 2024 twee kleine plukjes Blauwe bosbes en vegetaties met de daar algemeen voorkomende Rijsbes *Vaccinium uliginosum* onderzocht, maar er werden geen Ruwe korfslakken aangetroffen. Eindresultaat was een nulmeting op Rijsbes op Terschelling.

Op 26 juli 2024 heb ik een boswandeling gemaakt bij ‘t Harde op de Veluwe. Hier werd de Ruwe korfslak algemeen aangetroffen op Blauwe bosbes. Als fietsliefhebber heb ik tochten gemaakt van 70 tot 80 km in Overijssel en Drenthe. In Nijverdal werden, op vrijwel alleen aanwezige Rode bosbes, 30 Ruwe korfslakjes gevonden. In Dwingelderveld naast het fietspad werd op Blauwe bosbes een recordaantal van 170 Ruwe korfslakjes gevonden. In Hilversum werd op een heel bijzondere en geïsoleerde locatie van ongeveer 10 vierkante meter op Blauwe bosbes 28 Ruwe korfslakjes gevonden. Alle levend gevonden korfslakjes zijn weer teruggezet op de planten.

Zoetwatermollusken

De meeste soorten zoetwatermollusken heb ik gevonden op de kant nadat de sloot was opgeschoond. Ook heb ik regelmatig kroos uit sloten gehaald en gekeken wat daarop en in zit.

Soortenlijst

In de soortenlijst (tabel 1) staan de weinig vermelde land- en zoetwatermollusken en de verzamelde fossiele mariene mollusken van Soest en omgeving, waargenomen in 2023 en 2024. De meeste soorten zijn ingevoerd in Waarneming.nl.

Conclusies

Er werden 28 soorten weinig vermelde land- en zoetwatermollusken voor Soest en omgeving gevonden en vier soorten fossiele mollusken.

Niet alleen in de omgeving van Soest, maar ook in de provincies Utrecht, Gelderland, Overijssel, Drenthe en Noord-Holland werd de Ruwe korfslak in 2024 in hoge aantallen op Blauwe bosbes aangetroffen.

Er werden in 2024 veel meldingen gedaan in kranten, in het nieuws op de radio en zelfs op televisie over het voorkomen van grote aantallen van de naaktslakken Rode wegslak/Spaanse wegslak *Arion rufus*/A. *vulgaris* in tuinen (Nature Today, 2024). Het blijkt nu dat ook de Ruwe korfslak algemeen is aangetroffen op vrijwel alle plaatsen waar de auteur specifiek op Blauwe bosbes heeft gezocht. Misschien dat de Ruwe korfslak, en misschien ook andere soorten landslakken, het in 2024 goed gedaan hebben. Mogelijk was 2024 een goed slakkenjaar door het natte voorjaar en een relatief hoge temperatuur, na enkele jaren van flinke droogte.

Later toegevoegde noot

Op 24 oktober 2024 heb ik tot mijn verrassing ook nog de Dwerg-korfslak *Vertigo pygmaea* gevonden onder een steen nabij de Soester duinen. Dit gebied dat de Lizard Lane wordt genoemd werd in de Tweede Wereldoorlog gebruikt; het ligt vol met stenen en ijzerafval.

Dankwoord

Tello Neckheim, Otto Brinkkemper, Bas de Wilde en Piet van Dijk wil ik bedanken voor hun hulp bij determinaties, ondersteuning bij excursies en bij het schrijven van dit artikel.

Geraadpleegde bronnen

- JANSEN, E.A., 2015. Veldgids slakken en mossels - land en zoetwater. – KNNV Uitgeverij, Zeist.
- NATURE TODAY, 2024. Een zomer vol slakken en zeesterren zijn geduldige jagers. <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=32742>.
- VAN BENTHEM JUTTING, W.S.S., 1947. Lijst van gemeenten als vindplaatsen van Nederlandsche mollusken. – Basteria 11(1/3): 54-87.
- VAN DER SLEEN, W.G.N., 1914. De verspreiding onzer land- en zoetwaterslakken. – De Levende Natuur 18(19): 450-451.

Adres van de auteur
jaap.vandenberg@ziggo.nl